

УДК 339:658

Пуцько Б.М., д.е.н., професор, Кошарська Н.М., аспірант*,
Смолинець І.Б., асистент[©]

Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького

МОДЕЛЮВАННЯ АЛГОРИТМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ РІЗНИХ ФОРМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР В АПК

Постановка проблеми. Моделювання алгоритмів удосконалення різних форм функціонування організаційних структур в АПК є проблемою, вирішення низки завдань аграрного сектору економіки: мета виробництва, переробки і збуту сільськогосподарської продукції, надання послуг, отримання доходу (прибутку); ефективність і рентабельність виробничо-господарської діяльності підприємств АПК; вибір виробництва рентабельних видів продукції або рентабельного способу господарської діяльності; оптимальні організаційні структури управління у контексті ефективності управлінських рішень і менеджменту тощо.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні, методологічні та методичні питання удосконалення організаційно-правових форм господарювання в сільському господарстві розглянуті в працях В. Г. Андрійчука, Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка, І. Р. Михасюка [1–3]. Окремі питання розвитку інтегрованих формувань організації виробництва, становлення внутрішньогосподарських відносин і кооперування вивчали Ф. В. Горбонос, В. В. Зіновчук, Л. В. Молдаван, В. Б. Моссаковський та ін. [4–5].

Питанням становлення та ефективності функціонування сільськогосподарських виробничих структур різних організаційно-правових форм присвячені дослідження О. Й. Березовської. У зазначеній проблемі автор наводить деякі організаційно-виробничі узагальнення: 1) досить ефективно у Львівській області здійснюють виробничо-господарську діяльність сільськогосподарські виробничі кооперативи, господарські товариства і приватні підприємства; 2) виробництво зерна за 2001–2003 рр. найбільш рентабельне у сільськогосподарських виробничих кооперативах, приватних підприємствах (враховуючи фермерські господарства) і господарських товариствах; 3) виробництво картоплі й овочів відкритого ґрунту високорентабельне у приватних підприємствах (враховуючи фермерські господарства) і господарських товариствах; 4) виробництво молока рентабельне у приватних підприємствах (враховуючи фермерські господарства) і сільськогосподарських виробничих кооперативах. Автор

* Науковий керівник – к.е.н., доцент Батюк Б.Б.

© Пуцько Б.М., Кошарська Н.М., Смолинець І.Б., 2013

зазначає, що виробництво інших видів продукції у всіх сільськогосподарських виробничих структурах різних організаційно-правових форм господарювання є збитковим. Акцентується, що формувати нові сільськогосподарські виробничі структури різних організаційно-правових форм господарювання слід на базі особистих селянських господарств, а удосконалювати різні форми функціонування організаційних структур в АПК завдяки трансформації, об'єднанню та інтеграції: особисті селянські господарства можуть трансформуватися у фермерські господарства або приватні підприємства, об'єднуватися в асоціації, кооперативи (виробничі і обслуговуючі), інтегруватися із сільськогосподарськими підприємствами, фермерськими господарствами з метою виробництва, переробки і збуту своєї продукції, одержання послуг від них і надання їм послуг робочою силою для виконання сезонних робіт [6].

Мета статті. Змоделювати алгоритми удосконалення різних форм функціонування організаційних структур в АПК: управління особистими підсобними господарствами аграрного сектору економіки; управління фермерськими господарствами; економіко-правового регулювання господарської діяльності фермерських господарств у разі оренди майна та найму виробничого персоналу; економіко-правового регулювання господарської діяльності приватних сільськогосподарських підприємств; управління сільськогосподарськими споживчими товариствами; економіко-правового регулювання господарської діяльності виробничих сільськогосподарських кооперативів; управління агропромисловими об'єднаннями корпоративного типу.

Виклад основного матеріалу. Теоретико-методологічними основоположними критеріями удосконалення різних форм функціонування організаційних структур в АПК слід вважати: 1) мету виробництва, переробки і збуту сільськогосподарської продукції, надання послуг, отримання доходу (прибутку); 2) ефективність і рентабельність виробничо-господарської діяльності підприємств АПК; 3) вибір виробництва рентабельних видів продукції або рентабельного способу господарської діяльності; 4) оптимальні організаційні структури управління у контексті ефективності управлінських рішень і менеджменту. Ми вважаємо, що удосконалення різних форм функціонування організаційних структур в АПК може мати таку структуру:

- організаційні структури управління особистими підсобними господарствами аграрного сектору економіки;
- організаційні структури управління фермерськими господарствами;
- організаційні структури економіко-правового регулювання господарської діяльності фермерських господарств у разі оренди майна та найму виробничого персоналу;

- організаційні структури економіко-правового регулювання господарської діяльності приватних сільськогосподарських підприємств;
- організаційні структури управління сільськогосподарськими споживчими товариствами;
- організаційні структури економіко-правового регулювання господарської діяльності виробничих сільськогосподарських кооперативів;
- організаційні структури управління агропромисловими об'єднаннями корпоративного типу.

Нижче розглянемо запропоновані і розроблені авторами базові (типові), дещо спрощені, схематичні алгоритми організаційних структур управління.

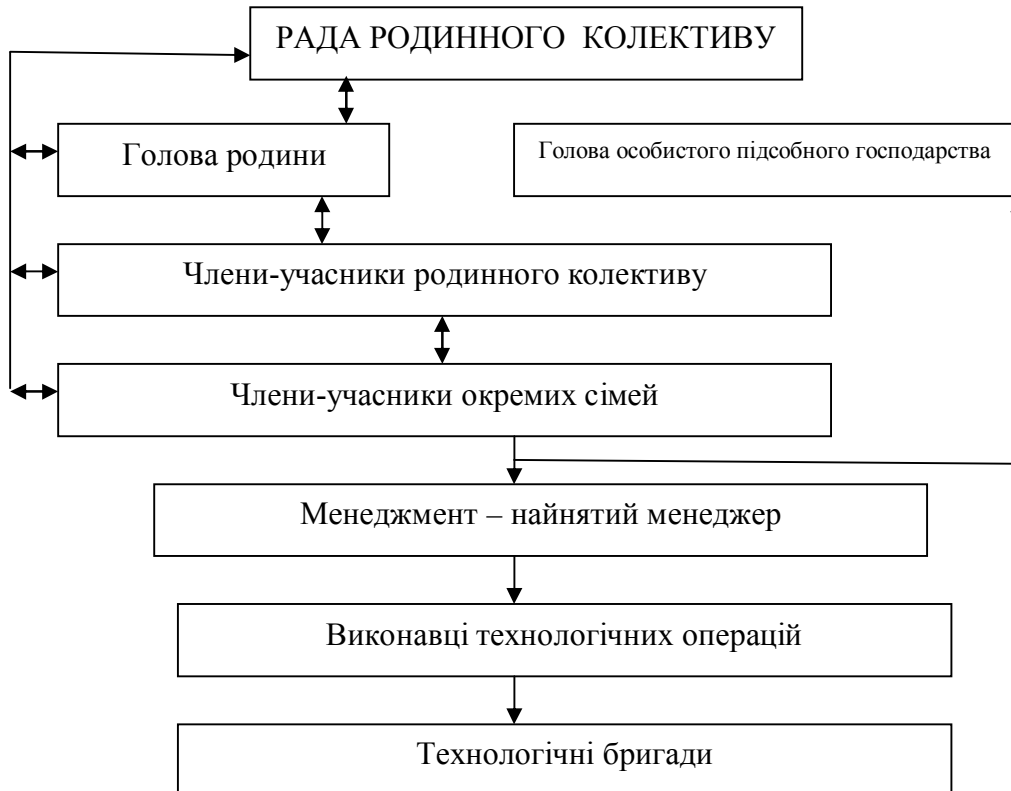

Рис. 1. Організаційна структура управління особистим підсобним господарством аграрного сектору економіки

Джерело: алгоритм змодельований авторами Пунько Б.М., Смолинець І.Б..

В аграрно-промисловому комплексі пропонується виділяти три типи господарських формувань: перший – господарські формування, зайняті в аграрному виробництві; другий – господарські формування, зайняті в сільськогосподарському виробництві; третій – господарські формування,

зайняті у промислово-переробному комплексі. Аграрне виробництво слід ототожнювати з вирощуванням зернових, овочевих, кормових, інших рослинних культур на землеробських полях. Аграрне виробництво є предметом діяльності аграрних організаційних форм господарювання, до яких слід відносити: аграрні фермерські господарства (АФГ), державні аграрні підприємства (ДАП), аграрне кооперативне товариство (АКТ), приватні аграрні підприємства (або публічні акціонерні товариства) (ПАТ) тощо.

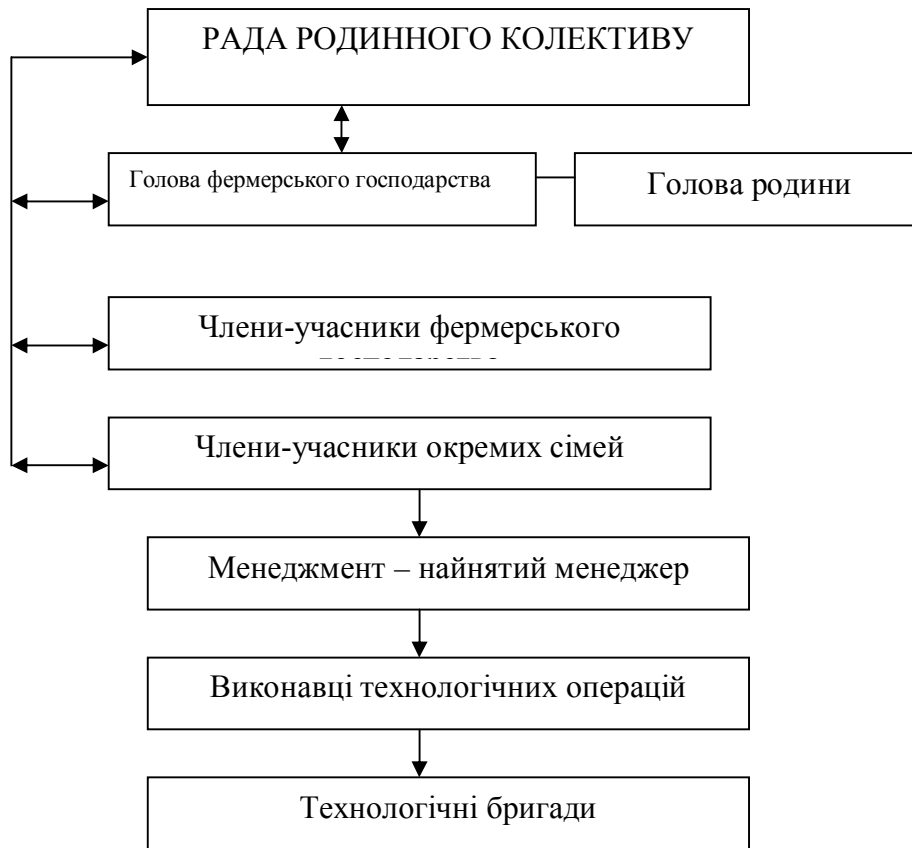

Рис. 2. Організаційна структура управління фермерським господарством

Джерело: алгоритм змодельований авторами Пунько Б.М., Кошарська Н.М..

Сільськогосподарське виробництво слід ототожнювати з виробництвом сільськогосподарської продукції тваринництва, птахівництва тощо на фермах, враховуючи початкову стадію промислово-переробного виробництва у цехах. Сільськогосподарське виробництво є предметом діяльності сільськогосподарських організаційних форм господарювання, до

яких слід відносити: державне сільськогосподарське підприємство (ДСП), сільськогосподарські фермерські господарства (СГФГ), сільськогосподарську колективну спілку (СКС), сільськогосподарське товариство (СГТ), сільськогосподарське кооперативне товариство (СГКТ) тощо. Слід зауважити, що не всі названі форми господарювання є визначеними на сьогодні у науковій літературі та законодавстві. І аграрне, і сільськогосподарське виробництва покликані забезпечувати суспільство такими економічними компонентами, як робочі місця, аграрна і сільськогосподарська продукція, ринки аграрної та сільськогосподарської продукції, виробнича аграрна і сільськогосподарська кооперація.

Рис. 3. Організаційна структура економіко-правового регулювання господарської діяльності фермерського господарства у разі оренди майна та найму виробничого персоналу

Джерело: алгоритм змодельований авторами Пунько Б.М., Смолинець І.Б..

Також забезпечення функціонування третього типу господарських формувань аграрно-промислово-переробного комплексу – виробництво плодоовочевих продуктів харчування; виготовлення жирів і жирозамінників; зберігання, консервування та переробка м'яса і молока тощо. До правових форм підприємств аграрно-промислово-переробного комплексу можуть

належати: 1) державне аграрно-промислово-переробне підприємство (ДАППП); 2) приватне аграрно-промислово-переробне підприємство (ПАППП); 3) аграрно-промислово-переробне кооперативне товариство (АППКТ) тощо. Вперше про дотримання такої, де деякої міри інноваційної, класифікації йдеться у працях професора Б.М. Пунька [7-8].

Рис. 4. Організаційна структура економіко-правового регулювання господарської діяльності приватного сільськогосподарського підприємства

Джерело: алгоритм змодельований авторами Пунько Б.М., Кошарська Н.М.

У контексті правового визначення статусу й регулювання економічної діяльності господарських формувань АПК в Україні, важливо, при підборі організаційної структури управління, оперувати правовими

критеріальними відмінностями між публічними (ПАТ) і приватними (ПРАТ) акціонерними товариствами (див. табл. 1).

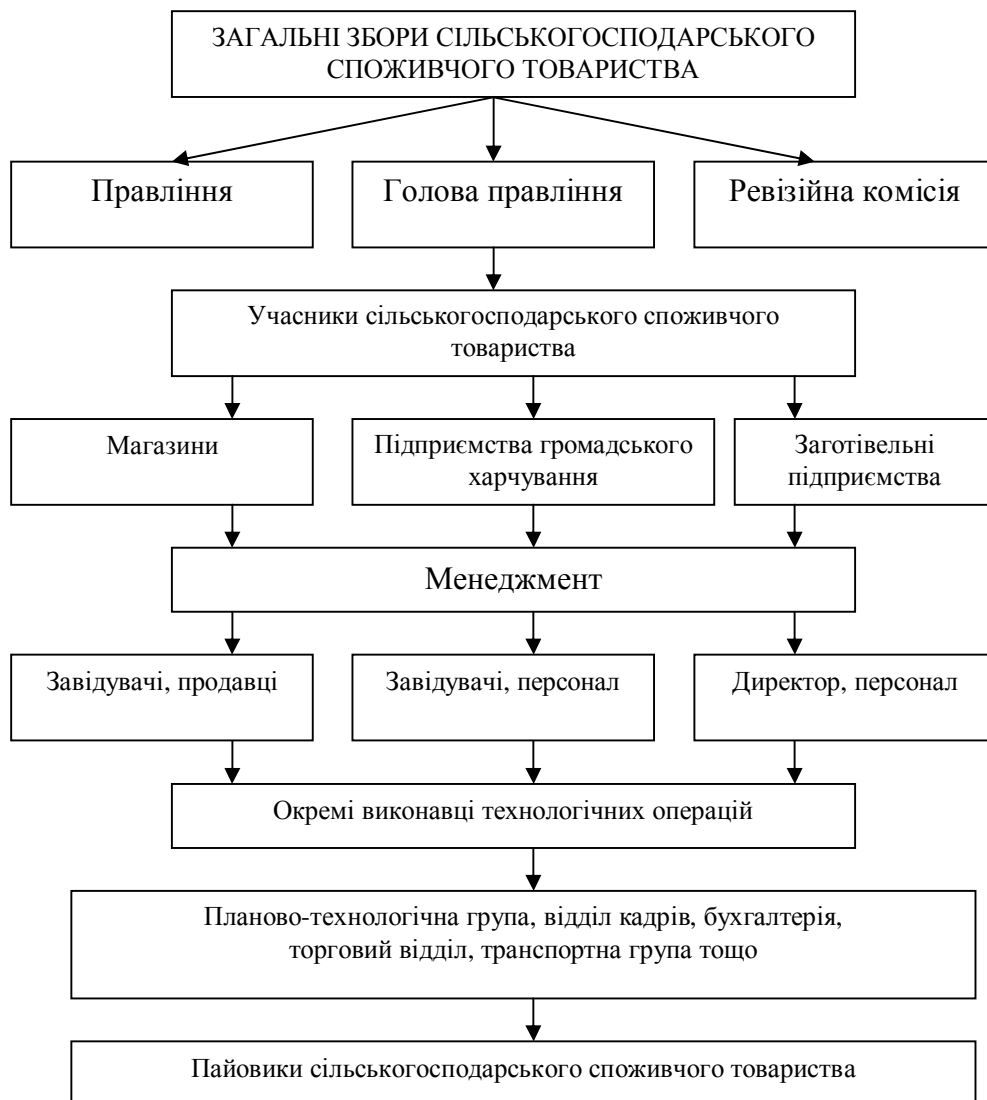

Рис. 5. Організаційна структура управління сільськогосподарським споживчим товариством

Джерело: алгоритм змодельований авторами Пунько Б.М., Смолинець І.Б..

Таблиця 1

**Правові відмінності між публічними (ПАТ) і приватними (ПРАТ)
акціонерними товариствами**

Критерії відмінностей	ПАТ	ПРАТ
Кількість учасників	Необмежена	1-100 осіб
Процедура лістингу	Обов'язкова	-
Розміщення акцій	Публічне та приватне	Приватне
Порядок руху учасників	Вільний	Обмежений
Види акцій, що випускають ці товариства	Іменні акції та акції на пред'явника	Тільки іменні
Річна фінансова звітність	Обов'язкова перевірка незалежним аудитором	-
Повідомлення про виплату дивідендів	Фондову біржу, де перебуває в біржовому реєстрі	Лише осіб, які мають право на отримання дивідендів
Повідомлення про загальні збори акціонерів	Акціонерів та фондову біржу, де пройдено лістинг	Лише акціонерів персонально
Порядок голосування на загальних зборах	Тільки з використанням бюлетенів	Не встановлений, якщо кількість учасників не перевищує 25 осіб, допускають прийняття рішення методом опитування
Власна веб-сторінка в мережі «Інтернет»	Обов'язкова	-
Обрання членів наглядової ради	Кумулятивно	Кумулятивно або пропорційним представництвом за кількістю акцій (згідно зі Статутом)
Розкриття інформації про діяльність	На основі міжнародних стандартів бухобліку	-

Джерело: [9].

Примітка: Кумулятивне голосування – це голосування під час обрання органів товариства, при якому загальна кількість голосів акціонера помножується на кількість членів органу акціонерного товариства, що обираються, а акціонер має право віддати всі підраховані таким чином голоси за одного кандидата або розподілити їх між кількома кандидатами.

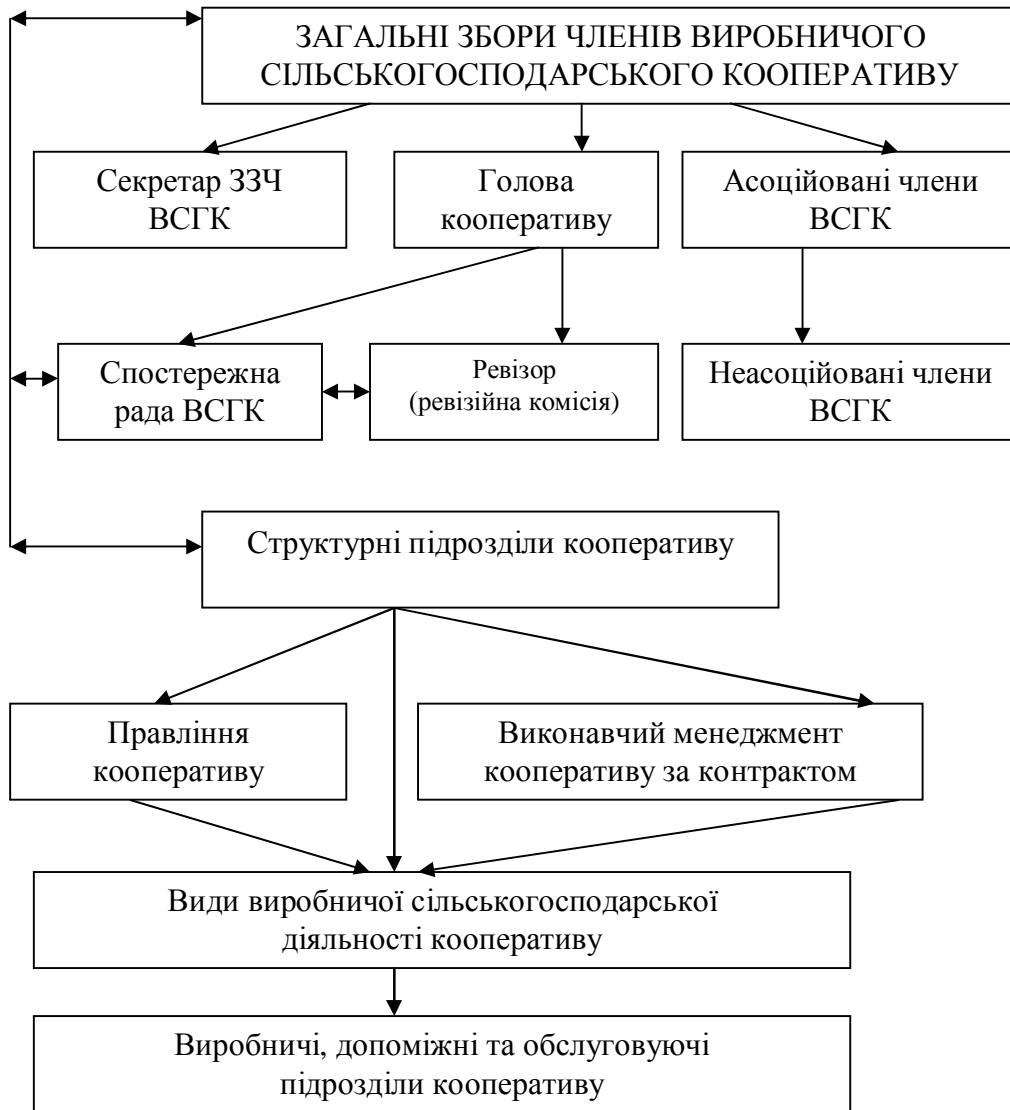

Рис. 6. Організаційна структура економіко-правового регулювання господарської діяльності виробничого сільськогосподарського кооперативу

Джерело: алгоритм змодельований авторами Пунько Б.М., Кошарська Н.М.

Слід зазначити, що стандарти корпоративного управління, які визнані в усьому світі, поступово стають звичайною практикою і для українського бізнесу. Причина цього – активізація українських компаній, які шукають нові джерела фінансування, у тому числі через вітчизняні та міжнародні

фондові ринки. Це зумовлює якісно інші вимоги до прозорості бізнесу, дотримання суворих вимог, які висуває Закон “Про акціонерні товариства”, а також найкращих практик корпоративного управління. Змінюються форми роботи з акціонерами, зростає їхня активність, що зумовлює поступове посилення впливу інституційних акціонерів на корпоративну поведінку компаній, перетворення “greenmail” та “рейдерства” на прибуткові напрями бізнесу. Усе це призводить до поступової відмови від аматорства в побудові моделі корпоративного управління. За останні кілька років майде в кожній українській компанії з’явилися фахівці, що відповідають за корпоративне управління, обіймаючи посади менеджерів, секретарів, юристів, що практикують усфері корпоративного права та управління, консультантів тощо. Головні посадові особи членів корпоративного управління – голова виконавчого органу; голова та члени наглядової ради, ревізійної комісії; ревізор акціонерного товариства, а також голова та члени іншого органу

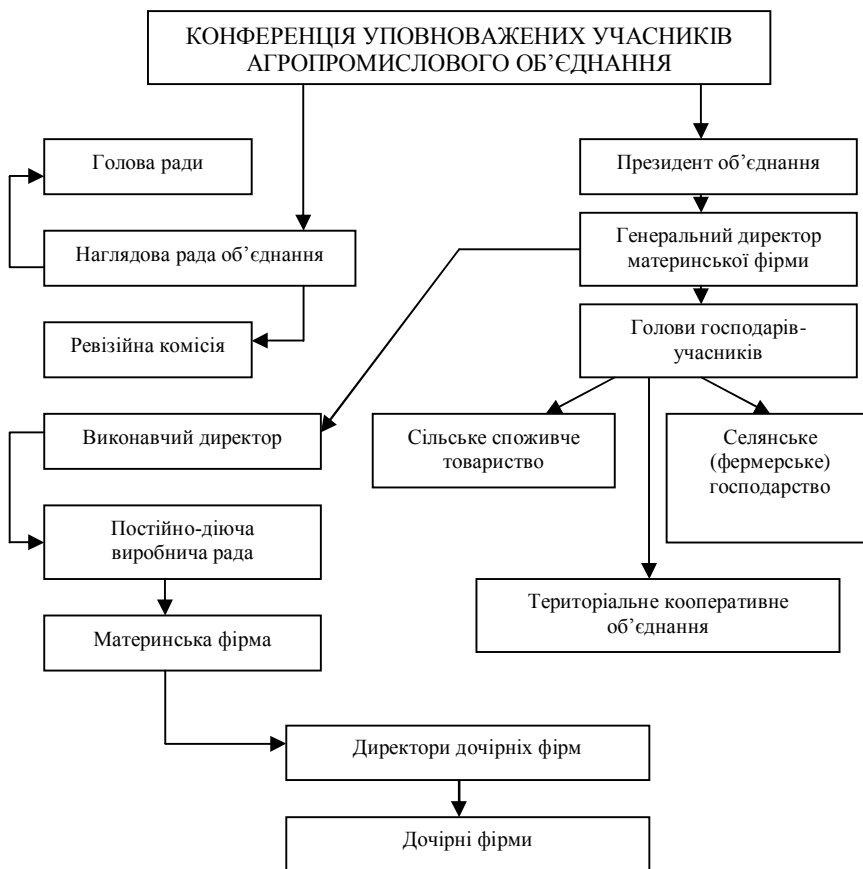

Рис. 7. Організаційна структура управління агропромисловим об'єднанням корпоративного типу

Джерело: алгоритм змодельований авторами Пунько Б.М., Кошарська Н.М.

товариства, якщо утворення такого органу передбачене Статутом товариства.

За останні кілька років практично в кожній українській компанії з'явилися фахівці, що відповідають за корпоративне управління, обіймаючи посади менеджерів, секретарів, юристів, що практикують у сфері корпоративного права та управління, консультантів тощо. Головні посадові особи органів корпоративного управління – голова виконавчого органу; голова та члени наглядової ради, ревізійної комісії; ревізор акціонерного товариства, а також голова та члени іншого органу товариства, якщо утворення такого органу передбачено Статутом товариства.

Висновки. Теоретико-методологічною основою удосконалення різних форм функціонування організаційних структур в АПК слід вважати: 1) мету виробництва, переробки і збуту сільськогосподарської продукції, надання послуг, отримання доходу (прибутку); 2) ефективність і рентабельність виробничо-господарської діяльності підприємств АПК; 3) вибір виробництва рентабельних видів продукції або рентабельного способу господарської діяльності; 4) оптимальні організаційні структури управління у контексті ефективності управлінських рішень і менеджменту.

Ми змоделивали алгоритми удосконалення різних форм функціонування організаційних структур в АПК: 1) управління особистими підсобними господарствами аграрного сектору економіки; 2) управління фермерськими господарствами; 3) економіко-правового регулювання господарської діяльності фермерських господарств у разі оренди майна та найму виробничого персоналу; 4) економіко-правового регулювання господарської діяльності приватних сільськогосподарських підприємств; 5) управління сільськогосподарськими споживчими товариствами; 6) економіко-правового регулювання господарської діяльності виробничих сільськогосподарських кооперативів; 7) управління агропромисловими об'єднаннями корпоративного типу. Відповідність даних організаційних структур управління зазначеним теоретико-методологічним основоположним критеріям удосконалення різних форм їх функціонування потребує практичної апробації. При моделюванні алгоритмів удосконалення різних форм функціонування організаційних структур акціонерного (корпоративного) типу в АПК слід оперувати правовими критеріальними відмінностями між публічними (ПАТ) і приватними (ПРАТ) акціонерними товариствами.

Література

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. – [2-ге вид., доп. і перероб.] / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. Лупенко Ю.О. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / Ю.О.Лупенко, В.Я. Месель-Веселяк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. – 182 с.

3. Михасюк І.Р. Державне регулювання економіки: Підручник для вищ. навч. закл. / І.Р. Михасюк, А.Ф. Мельник, М.І. Крупка, З.М. Залога; Львів. нац. ун-т ім. І.Франка. – [2-ге вид., випр. і доп.]. – К. : Атіка: Ельга-Н, 2000. – 592 с.

4. Економіка підприємств: підручник / Ф. В. Горбонос [и др.]. – К. : Знання, 2010. – 463 с.

5. Основи сільськогосподарської обслуговуючої кооперації: Навч. посібник / В. В. Зіновчук, Л. В. Молдаван, В. Б. Моссаковський та ін; за ред. В. В. Зіновчука. – К.: Вища освіта, 2001. – 464 с.

6. Березівська О.Й. Становлення та ефективність функціонування сільськогосподарських виробничих структур різних організаційно-правових форм: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.07.02 / О.Й. Березівська; Держ. агрокол. ун-т. – Житомир, 2005. – 20 с.

7. Пунько Б.М. Економічні компоненти та проблематика реалізації стратегій розвитку аграрного сектору економіки // Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. Зб. матер. Чотирнадцятих річних зборів Всеукр. конгресу вчених економістів-аграрників 16-17 жовтня 2012 р. / Б.М. Пунько. – К.: ННЦ НААН України, 2013. – С. 294 - 302.

8. Пунько Б.М. Стратегічні і тактичні компоненти формування ринку земельних ресурсів за функціональним призначенням // Наук. вісник ЛНУВМ та БТ ім. С.З. Гжицького. Серія “Економічні науки”/ Б.М. Пунько. – Львів, 2013. – Т. 15, № 1 (55). – Ч. 5. – С. 164 – 176.

9. Закон України “Про акціонерні товариства”, ВРУ, Київ, від 17.09.2008 р. (набрав законної чинності 30 квітня 2009 р.).

Summary

Pun'ko B., Kosharska N., Smolynets I.

*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z Gzhytskyj*

ORGANIZATIONAL FORMS OF STRUCTURES IN AIC ALGORITHM MODELLING IMPROVEMENT

In the article different forms of algorithm that modeling functioning form of management structures in AIC are considered.

Рецензент – д.е.н., професор Шульський М.Г.